

Landbruget i Danmark 1882.

Dommen over Aaret 1882 vil lyde en Del forskjellig, eftersom den skal fældes paa Grundlag af de Forventninger, hvormed Aaret begyndte, eller paa de, der næredes, da Hosten stod for Døren; den vil ligeledes stille sig meget ulige i de enkelte Landbrug, eftersom disse fortrinsvis drage deres Hovedindtægt af Kornsalg eller af Husdyrene, og den vil endelig have en noget ulige Karakter, eftersom man udelukkende dømmer efter Aarets kontante Udbytte, eller man tillige tager Hensyn til de Bevægelser og nye Foretagender paa Landbrugets Omraade, som Aaret har ført med sig, men hvis Virkninger først ville vise sig senere.

Da Aaret begyndte, vare Udsigterne ingenlunde lyse; i Laderne sad en meget lille og tarvelig Høst, paa Høstænget var meget lidt eller intet Hø, i Stalden fandtes kun en formindsket Besætning og mange tomme Baase, og paa Markerne stod Vintersæden endnu svag, da den var lagt sent og under ugunstige Vilkaar. Det milde Vejr i de sidste halvanden Maaned af det gamle Aar og de ret gode Produktpriser gave imidlertid ved Aarskiftet Landmanden et lysere Syn paa Stillingen, end han ellers vilde havt, — men lyst var det ingenlunde: at Indtægten af den bjergede Afgrøde vilde blive ringe, var utvivlsomt, desuden var Hovedparten af Vinteren tilbage, og bag denne laa det, særlig i et Aar som dette, skæbnesvangre Foraar.

Hvor ringe Kornudbyttet af den indavlede Afgrøde i Virkeligheden var, vil tildels fremgaa af den andensteds i dette Hefte givne Oversigt over vor Kornudførsel i Landbrugsaaaret fra 1ste Oktober 1881 til 31te September 1882, hvor den endog viser sig lavere end noget andet Aar i det sidste Tiaar med Undtagelse af det bekjendte slette Aar 1876—77. Vel er dette ikke nogen nøjagtig Maalestok, thi der opfodres selvfølgelig det ene Aar betydelig mere end i andre, og flere Grunde tale for, at der ifjor opfodredes meget Korn, eftersom Kvaliteten gjennemgaaende var saa slet, Foderbeholdningerne kun smaa og Priserne paa Husdyr og disses Produkter forholdsvis bedre end Kornpriserne; men dog er det betegnende og tillige overraskende, at der i det nu forløbne Landbrugsaar er indført betydelig mere Korn, end der er udført, nemlig 323281 Tdr., og at naar vor Udførsel af Mel og Gryn medtages, naaer vor Overskudsudførsel af samtlige uformalede og formalede Kornvarer dog kun 187967 Tdr., medens Gjennemsnittet af de foregaaende 10 Aar har været 2,087351 Tdr. Det er navnlig af uformalet Hvede, der har fundet en saa betydelig Overskudsindførsel Sted, nemlig 569284 Tdr., medens vi pleje at udføre noget over 100000 Tdr. mere, end vi indføre; men af alle Kornarter, undtagen Byg, er der indført mere end udført, af Havre endog 227933 Tdr. imod en almindelig Overskudsudførsel af 3—400000 Tdr., og selv Bygudførselen, der plejer at være 10—11 Hundrede Tusinde Tdr., sank ifjor ned til 732077 Tdr. Det vil af disse Talstørrelser fremgaa, at Landets Indtægt ved Kornsalg har været meget ringe, og som ovenfor antydet har Aaret derfor ogsaa været meget tarveligt for dem, der tage deres Hovedindtægt ad denne Vej, hvilket fortrinsvis er Tilfældet i Landets bedste Egne, paa de sydlige Øer og især hos de mindre Jordbrugere, og de Terminsvanskeligheder, man hist og her hørte Tale om i Juni Termin, turde fortrinsvis være begrundede i dette ringe Kornsalg.

Helt anderledes have derimod de været stillede, der

lægge Hovedvægten paa Husdyrholdet. Vel vare Besætningerne om Efteraaret en Del formindskede af Frygt for ikke at kunne gennemfodre, men denne Frygt svandt efterhaanden i Vinterens Løb, takket være det milde Vejr, den store Omhu, der vistest, og det forøgede Krafftoder, der brugtes, og da Udslaget kunde finde Sted usædvanlig tidligt, lykkedes det de fleste Steder at overfodre uden Vanskelighed, ja enkelte Steder blev der endog lidt Foder tilovers; hvor knapt det imidlertid havde været, derom bar ikke blot de yderst halmfattige Møddinger synligt Vidne, men ogsaa Kvæget, der om Efteraaret var kommet paa Stald i mindre godt Huld, var mange Steder i en temmelig tarvelig Tilstand, da det kom paa Græs. At der ikke under disse Vilkaar, yderligere vanskeliggjorte ved det meget ringe Høforraad, kunde ventes noget ordentligt Mælkeudbytte, følger af sig selv, men da Smørpriserne hele Vinteren vare gode, da ogsaa Osten betaltes godt, og Flæskepriserne vare høje, saa var dog Vinterens Udbytte af Mejeridriften nogenlunde tilfredsstillende, og af Fedningen maa det endog kaldes meget godt, eftersom Priserne paa det magre Kvæg om Efteraaret vare lave, Krafftoderet ret billigt og Salgsprisen for det fede Kvæg høj. Men Hovedgrunden til, at vi ovenfor have stemplet Husdyrbruget som særlig gunstigt i Modsætning til Kornbruget, ligger dog især i Sommerhalvaaret, som ved Siden af en overordentlig rig Græsning bragte stedse stigende Priser paa magert Kvæg og opretholdt, med Undtagelse af Osten, i det væsentlige de gode Vinterpriser, navnlig paa Smør, Flæsk og Fedekvæg. Selvfølgelig voldte det en ikke ringe Udgift at komplettere Besætningerne til Priser, der vare 40—50 Kr. eller endnu mere over de almindelige pr. Stk., og Opdrætterne have derfor særlig gjort gode Forretninger, men den gode Pris, Udsætterne indbragte, bødede en Del derpaa. Ogsaa Udbyttet af de andre Husdyr har været godt; Hestepriiserne have holdt sig høje, og der nævnes Exempler paa Bønder, som have taget flere Tusinde Kroner ind for Salget af Plage. Men fordelagtigst af alle Husdyrene

synes dog navnlig Svineholdet at have været, Priserne have gennemgaaende været høje, og Udførselen har været meget stor. De andetsteds i Heftet meddelte Udførselstabeller for Husdyr og disses Produkter vise derfor, naar Hestene fraregnes, anderledes glædelige Tal end for Kornet; i Sammenligning med Overskudsudførselen af de foregaaende 10 Aar viser det nu forløbne Landbrugsaar nemlig følgende:

	1871—81.		1881—82.
Hornkvæg . . .	68313	Stkr. . . .	98091 Stkr.
Faar	40347	—	73803 —
Svin	177455	—	248355 —
Grise	4924	—	8341 —
Flæsk	7,167158	Pd.	9,253522 Pd.
Smør	93497	Tdr.	87308 Tdr.

I intet tidligere Aar har Udførselen været saa stor af Kvæg, Faar og Svin som i det nu forløbne.

Ved Siden af de her berørte Forhold er det selvfølgelig navnlig den voxende Afgrødes veksellende Skæbne gennem Aarets Løb, som fortrinsvis præger dette som et godt eller mindre godt Aar. Vi have i forrige Binds Agerdyrkningsberetninger udførlig gjort Rede for denne Sag, der tillige findes maanedsvis behandlet i dette Heftes Vejroversigt, og skulle derfor her kun kortelig gjenkalde Hovedtrækkene i Erindringen. Den Bedring, hvormed det gamle Aar sluttede, vedblev langt ind i det nye Aar; for hver Maaned, der gik, steg Landmandens Forventninger. En saa mild Vinter i de 5 Maaneder fra November til Marts havde vi kun haft én Gang tidligere. Hveden og Rugen bedredes derfor stærkt i Vinterens Løb og stode ved Foraarets Komme i sædvanlig Kraft; en kold, men heldigvis kort Periode, endog med Snelæg, midt i April trykkede dem vel noget, og heller ikke den første Halvdel af Maj kan kaldes gunstig, saa meget mindre som nogle usædvanlig stærke Storme midt i Maj sled Sæden stærkt paa de lettere Jorder; men Nattefrost indfandt sig kun i ringe Maal, og i sidste Halvdel af Maj begyndte en overordentlig frugtbar Periode, der vedblivende fortsattes gennem

Juni og første Halvdel af Juli Maaned, og i denne udfoldede Hvedemarkerne sig saa smukt, som man kunde ønske, ligesom ogsaa Rugen fik Længde og stod godt, om der end knyttede sig nogen Ængstelse til den formedelst en mindre god Blomstring. Ogsaa Vaarsædsmarkerne hæmmedes i Begyndelsen en Del; thi vel faldt Jorden, navnlig i Overfladen, bedre, end man skulde have ventet efter den frostfrie Vinter, og gav i den første Sædetid en ret god og bekvem Sædejord, men senere sloges den sammen af Regn, blev kold og tung, og da Sædekornet ofte kun spirede mangelfuldt formedelst den foregaaende Høsts uheldige Indbjergning, medens derimod Ukrudet fik en truende Overvægt, vare Vaarsædsmarkerne temmelig simple, da det gode Vejr indfandt sig sidst i Maj, men i den følgende Tid bedredes de imidlertid i en forbausende Grad. Fra midt i Juli afbrødes denne gunstige Periode; stærke Regnskyl, der kastede Sæden i Leje, heftige Stormhvirvler og hyppige og voldsomme Hagelbyger, — blandt hvilke de 10—12 Byger, der i Løbet af den 16de og 17de Juli hjemsøgte det nordlige Sjælland, især maa nævnes, — svækkede allerede noget de lyse Forhaabninger, og disse bleve end yderligere medtagne i selve Høsttiden. Størst Skade led Afgrøden i det nordvestlige Jylland ved meget heftige Storme i Begyndelsen af August, der kastede 2—3—4 Fold paa Jorden, men naar undtages de meget faa Ejendomme, der naaede at faa det meste af Høsten bjerget i en god Periode fra 5te—15de August, led al den øvrige Sæd stærkt i den vedholdende Regnperiode, som var raadende over hele Landet i de følgende 3 Uger. Heldigvis var Vejret ikke varmt, og dette i Forbindelse med jævnlig frisk Vind hindrede en overvættes stærk Spiring af Sæden, men forringede dets Farve og Kvalitet, voldte et ikke ringe Kjærnespild og udvaskede Halmen, saa den Afgrøde, der endelig hjembragtes i den gode Vejriperiode fra 6te—20de September, var langt ringere, end man før Høst havde Grund til at vente. Dog var Læsetallet meget stort, og sjældent er bjerget en større Afgrøde

til Fyld; men ogsaa sjældent har Udtærskningen beredt større Skuffelser. Hveden — især Square-head Hveden — giver vel et godt Udbytte, 20—24 Fold ere ikke ualmindelige; ogsaa Havren er nogenlunde tilfredsstillende; men Rugen giver en knap Middelhøst i Skjæppen, og værst er det, at Bygget, Landets Hovedkornsort, baade folder meget slet og navnlig giver en saare ringe Handelsvare. Det samlede Høstudbytte af Korn bliver derfor kun lidt over et Middelaars i Skjæppen og betydelig derunder i Kvalitet, og dette bidrager yderligere til, at Priserne ingenlunde ere tilfredsstillende, navnlig paa Byg, hvis Pris forud synes forringet ved den engelske Malt-skats Ombytning med en Ølskat. Indtægten ved Kornsalg vil derfor ikke blive stor, undtagen hvor Hvedeavlens indtager et stort Areal.

Den anden Del af Jordens Afgrøde, alt, der direkte er bestemt til Husdyrenes Ernæring: Græs, Hø og Rodfrugter, har derimod givet et meget godt, i nogle Retninger fortrinligt Udbytte. Ved Aarets Begyndelse vare Kløver- og Græsmarkerne meget tarvelige; Spiringen havde været saare uheldig den foregaaende Sommer; men gjennem den milde Vinter bedredes Forholdene kjendelig og paa alle kraftige og veldyrkede Jorder stod der allerede i Slutningen af April en ligesaa frodig Græsvæxt som ellers ofte først midt i Maj eller endog senere, saa at Udslaget kunde finde Sted 2—3 endog 4 Uger før end sædvanlig. Strax syntes Græsset at skulle gaa stærkt med, men da man naaede ind over Midten af Maj, og det gunstige Vejr begyndte, skød det atter med en Yppighed og Frodighed, som sjældent er bemærket, og som med enkelte korte Undtagelser holdt sig gjennem hele Sommeren til det sildige Efteraar, saa der sjældent har været en saa vedvarende Græsrigdom paa Markerne, uagtet man tog store Arealer ind til Slæt; og da denne begyndte tidlig og begunstigedes af ret godt Vejr, saa blev der tillige bjerget en meget stor og god Høavl saavel fra Ager som fra Eng. Kun paa magre og udslidte Jorder, paa kolde

og vaade Jorder og paa de Græsmarker i det sydøstlige Jylland og Fyn, hvor Oldenborrelarverne havde huseret, blev Udbyttet saavel af Græs som af Hø mindre godt. — Havde Rodfrugterne end en Del at kæmpe med, navnlig Insekter, Larver og Ukrud, i den første Del af Sommeren, saa var den følgende Tid saa meget gunstigere, og en stor Afgrøde er derfor bjerget overalt, hvor man ikke veg tilbage for det forøgede Rensnings- og Omplantningsarbejde, for hvilket sidste Vejret ogsaa var gunstigt.

Det vil heraf sees, at ligesom Pengeindtægten i det forløbne Aar har været kjendelig bedre paa Kvæggaardene end paa Korngaardene, saaledes gaaer man ogsaa med lysere Forventninger ind i det nye Aar paa hine end paa disse; der vil sælges Sæd for et betydelig ringere Beløb, end man havde ventet, og det vil aldeles ikke være i Stand til at bøde paa det foregaaende Aars store Underskud; medens derimod Kvæggaardene dels ikke ville have et saa stort Underskud at dække, dels have Udsigt til en fordelagtig Vinter, takket være de store Beholdninger af Hø, Halm og Rodfrugter, de lave Priser paa Klid, Linkager og andet Kraftfoder, den store Mængde Sæd, der maa tages fra ved Tærskningen, og som kommer Kvæget til Gode, og endelig de gode Priser, der have holdt sig paa Husdyr (Heste, Kvæg og Svin) og tildels ogsaa paa disses Produkter (Smør og Flæsk).

For Landet i det Hele taget maa det kontante Udbytte af Jordbruget vel nærmest kaldes et godt Middelaar, eller maaske lidt over Middel, men dog ikke saa meget, at Underballancen fra 1881 kan dækkes. Naar Trykket af dette ikke har været følt nær saa stærkt som i de tidligere simple Aar 1876 og 77, saa skyldes dette dels, at Penge nu ere langt rigeligere og billigere end den Gang, dels at der var gaaet et saa godt Aar som 1880 forud for det daarlige Aar, dels at den rige Grøde og de gode Produktpriser i 1882 holdt Modet oppe, og dels, og ikke mindst, at man nu, belært af hine Aars Erfaringer, er kjendelig forsigtigere end den Gang; det var derfor

strax i Efteraaret 1881 en given Sag, at man skulde spare, thi Indtægterne vilde falde smaa, og som bekendt er den mindre Jordbruger en Mester i at indskrænke sit Forbrug og sine Fornødenheder, naar vanskelige Tider komme, og saavel hos Store som hos Smaa raader nu en kjendelig mere ædruelig Opfattelse og Levevis end den Gang, da man, halvt fortunlet af Medbør, gode Aar, stadig Prisstigning og Avancer ved Ejendomshandel, glemte, at Landbruget ikke er og aldrig uden som Følge af usunde Perioder bliver en stærkt renterende Forretning. De ildevarslende Røster, der lød om, at det simple Aar vilde drage Ruinen over mange Jordbrugere, ere derfor gjorde til Skamme; Tvangssalg og Tvangsauktioner have kun helt undtagelsesvis fundet Sted og da kun, hvor man ved letsindige Dispositioner eller ved Brist paa alvorligt Arbejde selv har begrundet sit Forlis. Men paa den anden Side har Aaret ikke budt fornyet Lejlighed til saaledes som før at snubbe Avancer ved Ejendomshandel til Skade for det arbejdende Landbrug, der skal bære og forrente disse Avancer; Ejendomspriserne ere vel ikke i Fald, men ej heller i Stigning; Mange ville sælge, men behøve det ikke, have Evne til at fastholde de forrige Aars høje Priser; paa den anden Side er der ogsaa Mange, der ville købe, men disse tage nu den øjeblikkelige Forrentningsevne langt mere i Betragtning end tidligere, eftersom man ikke saaledes som forhen tør paaregne nogen Fordel ved Ejendomsstigning. Man maa fra Landbrugets Side kun glæde sig til denne Forandring, der, saafremt Produktpriserne ikke ændres, vil give sunde og solide Forhold. Medens Priserne paa Brugsejendomme saaledes ere stagnerende, synes derimod større og mindre Lystejeendomme, saavel Herre- som Bøndergaarde, at være noget i Stigning, altsaa et Forhold, der peger i samme Retning som i England, hvor Begjæret efter Jord og de dertil knyttede Behageligheder og Herligheder har ført megen Jord i Hænderne paa Mænd, der staa udenfor Agerbruget, eller for hvem dette snarere er en Sport end en Forretning. Forhaabentlig vil dette Sy-

stem ikke her hjemme vinde noget stort Omfang, thi Faren ved det er langt større her end i England, eftersom hverken anden Næring indenfor Landets egne Grænser eller Udvandring skaffer Afløb for den stadige Tilvæxt i den jorddyrkende Befolkning, hvorfor Konkurrencen for denne om at faa fat paa Jord enten som Ejer eller Bruger let vil blive for stor og friste til for høje Afgifter. Vi se tildels noget beslægtet i de stigende Priser, der betales for Parceller og Smaalodder. Gode, ikke tiendefrie Jorder uden Besætning betales med 7—900 Kr. pr. Td. Ld., i Nærheden af større Byer med 9—1100 Kr., og i enkelte særlig gunstige Egne, hvor tilmed Begjæret om Jord er meget stort, betales endog op til 1500 Kr. pr. Td. Ld. for mindre Ejendomme.

I den Konkurrence om Jordens Benyttelse, som ovenfor er antydet, vil der i en langt højere Grad end hidtil komme til at staa en Kamp mellem den Bruger, der blot melder sig med Kapital, og den, der om end med en mindre Kapital derimod møder frem paa Kamppladsen med større Dygtighed, med en klarere Indsigt og et grundigere Kjendskab til de mangfoldige Faktorer i Mark og Stald og i den daglige Drift, som tilsammentagne betinge Jordbrugets Rentabilitet. Det er ogsaa interessant at lægge Mærke til, at Følelsen heraf stærkt breder sig i Samfundet og ikke mindst hos de mindre Jordbrugere; den voxende Benyttelse af Landboskolerne og Folkehøjskolerne, af Sønnernes praktiske Uddannelse udenfor Hjemmet paa veldrevne Gaarde, af Landbrugspressen, ere Vidnesbyrd om den vaagnende Sands for at ruste Ungdommen til Livets Gjerning; Fremtidens Avance kan ikke ventes i en forøget Jordværdi; den maa da søges naaet ved at give de personlige Kræfter en forøget Værdi, og dette varsler om en bevæget, men smuk og kraftig Udvikling indenfor vor Landbostands Omraade. I mange af de modtagne Beretninger fra Landets forskellige Egne ere disse Forhold berørte, og vi skulle derfor nøjes med at henvise dertil.

Idet vi dernæst gaa over til kortelig at gjøre Rede

for Udviklingen af Landbrugets enkelte Grene i Aaret 1882 samt for de Midler, der tjene til Landbrugets Fremme, skulle vi for de to vigtige Afsnit: Husdyrbrugets og Mejeribrugets Vedkommende henvise til de Beretninger herom, der som selvstændige Afhandlinger af Konsulent Jessen og Landbrugskandidat Sonne ere optagne i dette Hefte.

Aaret har ikke været rigt paa Grundforbedringsarbejder, vel endog snarere fattigt, et Vidnesbyrd om den Forsigtighed med Hensyn til Udgifter, som det foregaaende Aars Høstudbytte tilraadede. I enkelte Egne er der vel foretaget noget Drænarbejde, men i det Hele taget er der kun drænet lidt i Aaret 1882 og det uagtet det vaade Aar paapegede mange Jorders haarde Trang dertil. Udtøringsarbejder forefalde i de senere Aar sjældent; men man er stærkt optaget af at bringe de tidligere udtørrede Arealer i Kultur. De store Jordbelægningsarbejder paa den udtørrede Søborg Sø ere nu afsluttede, efterat Halvdelen (over 500 Tdr. Land) er jordbelagt og derved omdannet til fortræffelige Græsgange for alle Slags Kreaturer. — I Thy har man med Held fortsat Kulegravning af de i Bunden frugtbare Jorder langs Klitterne, som vare blevne overføgede og derved foreløbig ødelagte af et tyndt Lag Flyvesand. Af Byggearbejder er der ifølge de fleste modtagne Beretninger kun udført meget lidt i det forløbne Aar, hvorom ogsaa store forhaandenværende Beholdninger ved Teglværkerne vidne, saafremt disse ikke i Tide have indskrænket deres Produktion.

Gjødningsspørgsmaalet har paa forskjellig Vis staaet stærkt paa Dagsordenen i det forløbne Aar. Ganske særlig gjælder dette om Staldgjødningens Behandling, der paa Grund af det ringe Kvantum Strøelse forrige Vinter var endnu slettere end almindelig, hvor man ikke allerede er kommen ind paa at skjænke den en særlig Omhu. At der alvorlig trænges til en forbedret Behandling af vor Staldgjødning ere Alle enige om; de Kapitaler, der gaa til Spilde ved Mangel i denne Retning, blive Aar for Aar

større; og ligesaa synes Stemningen mere og mere at udtale sig for Gjødningens Opbevaring under Tag. Denne Fordring er ikke af ny Dato; allerede i Halvtredserne og Treserne saa man hist og her saavel paa større som mindre Gaarde overbyggede Møddingsteder; men de vandt ikke den Gang Godkjendelse, rimeligvis formedelst en mangelfuld Benyttelse, og gjennem Halvfjerdserne udtalte Stemningen sig derfor fortrinsvis for Gjødningsstalde, der, indførte her til Landet i Slutningen af Treserne, opførtes i et ikke ringe Tal paa de sydlige Øer i Løbet af forrige Tiaar. Paa forskjellig Maade søgte man at lempe den væsentligste Ankepost mod dem, deres Kostbarhed, men en endnu større Anke meldte sig, da Strøelseforraadet, saaledes som ifjor, blev saa yderst ringe; Opmærksomheden er derfor atter bleven stærkt henledet paa dækkede Møddingspladse, og da den herfor rejste Bevægelse har taget Sagen grundigere, end da Sagen for 20 Aar siden var paa Dagsordenen, er det sandsynligt, at denne Behandlingsmaade af Gjødningen vil blive Løsenet i den nærmeste Fremtid, i alt Fald i alle halmfattige Egne. — Den strøfattige Vinter har ligeledes stærkt fremdraget Benyttelsen af Tørvestrøelse og særlig i Form af Tørvemel. Den store Afsætning heraf, som flere Fabrikker i Nordtyskland have havt til derværende Landmænd, har fremkaldt en forbedret Tilvirkningsmaade og gjenoplivet Haabet om ogsaa her hjemme at kunne gjøre vor Agermark mere delagtig end hidtil i den store Mængde Frugtbarhed, der er gjemt i vore vidtstrakte Tørvemoser. At her ligger en betydningsfuld Opgave, er sikkert, men at der endnu maa gjøres mange Forsøg og indvindes mangan Erfaring, inden dens Resultater kunne faa fast Fod i den praktiske Virksomhed, er ligesaa utvivlsomt. En særlig Anvendelse af Tørvemel i Forbindelse med saakaldet Fosfatjord, der indeholder henimod 20 pCt. vandfri Fosforsyre, er bragt i Forslag i det forløbne Aar som Indblandingsmiddel i Kompost eller som Middel til at give Urinen forøget Værdi. Selvfølgelig er det rigtigt, at der ved Siden af den fosfor-

syrefattige Urin og Tørvejord bruges fosforsyrerig Gjødning; Rigtigheden heraf er saa ofte fremsat og godtgjort, at man kun kan undres over, at den nye Etikette: »Fosfatjord« i og for sig er i Stand til at vække saa megen Opmærksomhed.

Forbruget af Kunstig Gjødning har i det forløbne Aar været betydelig større end i de nærmest foregaaende. Vor Indførsel deraf, der fra 42.1 Mill. Pd. i 1876—77 hurtig sank ned til 8.5 Mill. Pd. i 1879—80, men som atter i 1880—81 viste en kjendelig Stigning, nemlig til 16.1 Mill. Pd., har i det forløbne Aar 1881—82 naaet 28.2 Mill. Pd. eller omtrent Gjennemsnittet af de foregaaende 10 Aar, som var 29.0 Mill. Pd. Ogsaa gennem Foreningerne for samlet Indkjøb af Gjødning mærkes et forøget Forbrug; efter at Forbruget i den jyske Forening var sunket fra 6.9—5.9—4.8—3.5—2.3 indtil 1880, steg det det følgende Aar til 3.0 og har i det nu forløbne Aar udgjort 3.2 Mill. Pd. Ogsaa i Fællesindkjøbet for Sjællands samvirkende Foreninger, der besørges af Holbæk Amts landøkonomiske Selskab, mærkes en lille Stigning, men Forbruget ad denne Vej er dog endnu vedvarende meget ringe undtagen for selve Holbæk Amt. — Paa Foranledning fra svensk Side udstedte 49 ansete danske og svenske Landmænd en Indbydelse til Dannelsen af en svensk-dansk Kunstgjødningsfabrik ved Landskrone, og ved en Generalforsamling af Aktionærerne d. 5te August konstituerede Selskabet sig og valgte en Bestyrelse af 7 danske og svenske Mænd.

Paa Redskabs- og Maskinomraadet er der ikke i det forløbne Aar fremkommet meget Nyt herhjemme. Størst Bevægelse har været mærket angaaende Centrifugen, idet der dels er fremkommet nye om end i det Væsentlige beslægtede Former, af hvilke navnlig den saakaldte Nakskov-Centrifuge, konstrueret af Hansen og Brun i Horslunde paa Lolland og fabrikeret af Tuxen og Hammerich i Nakskov, har vundet en Del Udbredelse, og dels have de ældre Former, særlig Burmeister & Wains anerkjendt fortrinlige

Centrifuger, havt en meget stærk Afsætning. Medens der ifjor kunde berettes at være omtrent 150 Centrifuger i Gang her i Landet, er dette Tal langt mere end fordoblet i det forløbne Aar, og Centrifugen har nu vundet en fast Plads i vor Mejeridrift; alene i Thy arbejder i Øjeblikket 12 Centrifuger; og kyndige Mænd anslaa det Antal Centrifuger, der i Øjeblikket arbejde her i Landet, til 5—600 Stkr. Den væsentligste Grund hertil er de omfattende og oplysende Forsøg, Docent Fjord har foranstaltet i denne Retning, men ogsaa har forrige Vinters Isfattigdom været væsentlig medvirkende hertil. — Fra A. C. Rasmussen & Co. i Stubbekjøbing er fremkommet en 5 Alens Frø- og Kornsaamaskine med Niveaustilleapparat, og ved hvilken de Stød under Brugen, der forvolde en trappeformig Saa-ning, ere undgaaede. Radsaamaskinerne vinde ogsaa kjendelig Udbredelse, om end deres Kostbarhed hæmmer deres Indførelse paa mindre Gaarde. Om en forøget Udbredelse af bedre Plove, Skrælplove, Ringtromler og bedre Tærskemaskiner med Emtesold underneden, konstruerede i Henhold til Erfaringerne fra Redskabsprøven i Svendborg, give Beretningerne fra de enkelte Egne en Del Oplysninger, hvortil vi her henvise.

Aaret har paa forskjellig Maade aflagt ikke faa Vidnesbyrd om en forøget Sands for en Forbedring af Plantekulturen. De tidligere iværksatte Virkemidler vinde forøget Tilslutning. Lærer Nielsen, der ved Statens Bidrag i det forløbne Aar har faaet fast Ansættelse under Landhusholdningsselskabet som Konsulent i Plantekultur, bliver benyttet i et saadant Omfang, at Selskabet har maattet bevilge ham en Assistent; de overordentlig smukke Resultater, der opnaaes paa Græsmarker, behandlede efter hans Anvisning, tildrage sig allerede Opmærksomheden i vide Kredse, og den Reform, der som Følge heraf er i Færd med at bryde igjennem, vil utvivlsomt faa en meget stor økonomisk Betydning. — Foreningen til Kulturplanternes Forbedring, der desværre virker uden fyldig Tilslutning fra Landmændenes Side, har udgivet sin 3die indholds-

rige Beretning. — Dansk Frøkontrol, hvis Existens var truet, fordi den udelukkende var henvist til egne Midler, er i det forløbne Aar traadt i Forhold til Landhusholdningsselskabet, som i dette Øjemed har dannet et Kontroludvalg, der har til Opgave paa forskjellig Vis at støtte Frøkontrollen i dens vejledende og kritiserende Virksomhed for Landets Frøavl og Frøhandel. En stor Del og maaske den største Del af Frøhandelen er endnu i Hænderne paa Mænd, der savne Varekundskab, og for hvem den øjeblikkelige Fortjeneste er Hovedsagen, men ved Siden heraf øges dog stadig Tallet paa dem, der slutte sig til de virkelig solide og garanterende Frøforretninger, om end disses høje Priser af og til virke afskrækkende ved en løselig Betragtning af Forholdene.

Den Bevægelse, der, paa Grund af Square-head Hvedens Mislykken 1881, ifjor Vinter rejste sig for en Undersøgelse af, hvilke Hvedevarieteter der maatte antages særlig at egne sig for danske Forhold, affødte ved Aarets Begyndelse Dannelsen af et Udvalg, dels valgt af Landhusholdningsselskabet, dels af en Kreds af Møllere, der forpligtede sig til i Løbet af 5 Aar at bidrage 1500 Kr. aarlig til disse Undersøgelser, hvortil Udgifterne iøvrigt skulde afholdes af Landhusholdningsselskabet, ventelig med Tilskud fra Staten. Udvalget, der valgte Etatsraad Tesdorpf til Formand og Landbrugskandidat Chr. Sonne til Forsøgsleder, naaede allerede i Efteraaret at faa udsaaet et stort Antal Prøver paa jyske, fyenske, falsterske og sjællandske Ejendomme, hvis Ejere eller Brugere liberalt stillede de betydelige Arealer (24 Tdr. Land paa hver Gaard) til Disposition, skjøndt det var indlysende, at der let der ved kunde foranlediges ikke ringe Tab. Ogsaa Formalingsforsøg og tilhørende Analyser ere paabegyndte, og allerede i Efteraaret forelagde Udvalget en foreløbig Beretning om Forsøgenes Plan og Iværksættelse; men at man imidlertid maa være forberedt paa, at der i hvert Fald næppe i de første Aar vil kunne naaes noget praktisk Resultat, vil klart fremlyse af Opgavens Vanskelighed. — Lignende

Vanskeligheder, om end af en anden Art, mødes der med ved Bestræbelserne efter at producere fint Maltbyg; hvad der betinger dette, og hvad der da kan gøres fra Landmændenes Side for at naa det, er ikke mindre vanskelige Spørgsmaal. Løsningen heraf er imidlertid overordentlig vigtig, og det er derfor saare heldigt, at man ikke lader sig skræmme af Vanskelighederne, men at Undersøgelserne ere givne forøget Vægt ved, at Staten ifjor traadte støttende til ved at bevilge Redaktør Frederiksen 3000 Kr., og at Landhusholdningsselskabet paa hans Foranledning har erklæret sig villigt til at overtage Ledelsen af Forsøgene og Undersøgelserne. Ikke blot i Industriforeningen i Kjøbenhavn, men ogsaa i flere Provinsbyer har der været afholdt Maltbygudstillinger, hvorved der spredes en nyttig Varekundskab blandt Landmændene. De i forrige Aarsberetning omtalte, af Direktør J. L. Jensen foreslaaede Midler mod den almindelige Kartoffelsygdom ere i det forløbne Aar blevne forsøgte paa mangfoldige Steder og synes i det Hele taget at give gode Resultater, om end Aarets Erfaringer ikke ere traadte skarpt frem, fordi rimeligvis andre Sygdomme, der paa et tidligt Stadium indfandt sig, for en Del udvidskede Virkningen af de foreslaaede Foranstaltninger. Antallet af nye, foldrige og til dels sygdomsfrie Kartoffelarter forøges stadig, Markfrøkontoret har væsentlig Æren og Fortjenesten heraf, og en ny Sort fra Zborow i Bøhmen begynder at vinde fortjent Anerkendelse.

Størst Bevægelse paa Plantekulturens Omraade knytter sig dog til Sukkerroedyrkingen. Den er bleven stærkt og indgaaende drøftet i det forløbne Aar, snart i snevrere Kredse og snart i større Forsamlinger, snart i den landøkonomiske og snart i Dags-Pressen, snart støttet af Erfaringer hentede fra Udlandet og snart ved de Resultater, der ere indvundne ved de alt bestaaende Fabrikker her i Landet. De to ældre Fabrikker (ved Odense og paa Højbygaard), der i Begyndelsen havde store Vanskeligheder at bekæmpe, give nu deres Aktionærer et meget

klækkeligt Udbytte; i Aarets Løb er den 3die Sukkerfabrik her i Landet (ved Nakskov) traadt i Virksomhed; den er et meget stort og vel udstyret Anlæg, baseret paa et andet Princip end de ældre Fabrikker, idet den faaer Roesaften tilført fra Safstationer i Nørreherred, hvortil Landmændene altsaa ved en lempelig Transport kunne aflevere Roerne og derfra afhente Affaldet. Det er dette System, som særlig synes at vinde Tilslutning, og som er bragt i Forslag paa de mangfoldige Møder omkring i Landet, hvor Sagen har været drøftet. Om Bestræbelserne paa Falster for at danne en Aktiefabrik, der utvivlsomt er den for Landmændene fordelagtigste Form, ville lykkes, er desværre tvivlsomt, eftersom der paa flere Maader hviler en saa betydelig Overvægt i de bestaaende Sukkerfabrikkers Haand.

Paa Landbrugsundervisningens Omraade er der ikke skee noget væsentlig Nyt i det forløbne Aar; der er ingen nye Landboskoler dannet; men Tilgangen til de ældre er maaske noget større end ifjor. I Efteraaret besøgte Landbohøjskolen og Landboskolen ved Lyngby af en af den svenske Regjering nedsat Kommission, der skal afgive Betænkning over den bestaaende Landbrugsundervisning i Sverrig og eventuelt Forslag til dens Ændring. Blandt videnskabelige Foranstaltninger til Landbrugets Fremme, som ere knyttede til det forløbne Aar, maa særlig fremhæves det Forsøgslaboratorium, som Staten paa Docent Fjords Forslag lader opføre paa Landbohøjskolens Terrain, og som vil blive stillet under hans Ledelse med Cand. polyt. Storck som Forstander. Dets Opgave er nærmest rettet paa at støtte og videre udvikle de gennem en længere Aarrække af Hr. Fjord ledede Mælkeriforsøg, hvis praktiske Udførelse som hidtil for en væsentlig Del vil være henlagt til Gaarde i Landets forskjellige Egne; men foruden de analytiske Undersøgelser af de fra de praktiske Mælkeriforsøgsstationer fremsendte Produkter, vil der blive paabegyndt en Række af Osteundersøgelser, Forsøg med Opbevaring i længere Tid af Smør i iskolde Rum, ligesom der ogsaa bliver bygget Kølekamre til For-

søg med Opbevaring af nylig slagtede Kreaturer. Staten har bevilget 110000 Kr. til Laboratoriets Opførelse og 10000 Kr. aarlig til dets Drift foruden Løn (2800) til Forstanderen og 36000 Kr. aarlig til Arbejderne ved de praktiske Mælkeriforsøgsstationer, af hvilke der foruden de hidtilværende paa Ourupgaard og Rosvang tillige ifølge Andragende fra Fyens Stifts patriotiske Selskab og Landboforeningen for Ribe og Omegn vil blive oprettet lignende henholdsvis i Fyen (Raunholt) og i det sydlige Jylland. — Uafhængig af de ovennævnte Osteundersøgelser er der ved Apotheker Hansens Foranstaltning begyndt en Række Forsøg og Arbejder paa Buderupgaard ved Nykjøbing (Falster) for paa dansk Grund at overføre de amerikanske Erfaringer angaaende Tilvirkningen af fed Ost ved at tilsætte skummet Mælk fremmede, billige Fedtstoffer.

Angaaende Landbrugsselskabernes Virksomhed vil der senere blive meddelt en Beretning om det kgl. Landhusholdningsselskabs Generalforsamling, paa hvilken der gjordes Rede for Aarets væsentligste Arbejder. Blandt nye Foranstaltninger under dette Selskab skal her kun nævnes, at Laboratoriebestyrer Stein er bleven ansat som Konsulent i Agrikulturkemi; det store Kjendskab, han gjennem sin mangeaarige, anerkjendte Virksomhed som Laboratorieforstander har erhvervet sig til de kemiske Forhold, der særlig vedrøre de danske Landmænd, afgive en god Borgen for, at hans Konsulentvirksomhed paa dette Omraade vil blive søgt og modtaget med fortjent Tillid; og ligesaa vil det store Undersøgelsesmateriale, han allerede raader over, i væsentlig Grad kunne støtte ham ved Løsningen af de Opgaver af almen-gyldig Betydning, som Aar for Aar trænge sig paa med forøget Krav om at blive undersøgte. Det er rimeligvis Gjødnings- og Foderomraadet, der i Begyndelsen fortrinsvis vil lægge Beslag paa hans Opmærksomhed. — At ogsaa Lærer Nielsens Forhold til Selskabet er blevet fæstnet ved hans Ansættelse som Konsulent i Plantekultur, at der er truffet en forhaabentlig varig Ordning med Frø-

kontrollen, og at der under Selskabet er begyndt en Række Hvedeforsøg, er allerede nævnt i det Foregaaende.

Fællesforeningen af jydsk Landboforeninger forøger aarlig sin betydningsfulde og heldbringende Virksomhed særlig for Husdyrbrugets og Mejeribrugets Opkomst i Jylland, men ogsaa paa flere andre landøkonomiske Omraader iværksætter den Foranstaltninger af ikke ringe Betydning. Hvor omfattende dens Virksomhed efterhaanden er bleven, sees af de 3 Dages Forhandlinger ved Delegeretmødet i Holstebro d. 25de—27de Septbr., som have været udførlig gjengivne i de forskjellige landøkonomiske Ugeblade og tildels i Dagspressen. I efterstaaende Aarsoversigt over Husdyrbruget i Aaret 1882 vil man finde ikke faa Vidnesbyrd om Foreningens Virksomhed i saa Henseende, af hvilke her skulle fremdrages de smukke Fedningsresultater, der fremvistes paa Foreningens Fede-skue i Holstebro i Maj Maaned, og de iværksatte Forsøg angaaende Opdræt og Fedning af Sengsvin, der ledes af Foreningens Udvalg for Husdyravl og Husdyrbrug.

De samvirkende sjællandske Landboforeninger have ogsaa i Aarets Løb fortrinsvis lagt Hovedvægten paa hvad der kan fremme Husdyrbruget, ved nemlig at lade afholde en Mælkeriudstilling i Hillerød d. 2den og 3die Februar, ved hvilken der tillige vistes Centrifuger i Gang, og et Fællesdyrskue i Roeskilde d. 13de og 14de Juli i Forbindelse med Statshingsteskuet og Østifternes Fælleshingsteskue. Desuden har den af Foreningerne iværksatte fortrinlige Stambogsføring arbejdet med Held og Tilslutning, og hvor ung den end er, er dog allerede Udlandets Opmærksomhed henledet paa den. De af Foreningen foranstaltede landboindustrielle Udstillinger i Industriforeningen ere fortsatte i det Væsentlige uforandrede, og var end Deltagelsen i Maltbygudstillingen i Oktober mindre end de foregaaende Aar, rimeligvis begrundet i den slette Byghøst, saa frembød den dog flere Punkter af Interesse. De af Foreningernes Sekretær ugentlig meddelte »Salgspriser« for forskjellige Landbrugsprodukter

vække fortjent Anerkjendelse. Foreningerne holdt deres Delegeretmøde i Kjøbenhavn d. 20de og 21de Januar og nedsatte flere Udvalg til Behandling af forelagte Sager.

De samvirkende Landboforeninger for Fyens Stift have nu begyndt Fællesvirksomheden under det patriotiske Selskabs Forsæde, og i et Møde d. 9de Januar 1882 vedtoges Fællesbudgettet, og der besluttedes afholdt en Mejeriudstilling og et større Dyrskue. Den første fandt Sted i Februar Maaned i Odense og tiltrak sig en Del Opmærksomhed; ved samme Lejlighed uddeltes en privat skjænket Ærespræmie for et fremadskridende Avlsbrug paa omtr. 6 Tdr. Hartkorn; det andet afholdtes ogsaa i Odense i Begyndelsen af Juli og omfattede tillige en Fjærkræudstilling foranstaltet af Foreningen til Fjærkræavlens Fremme. I Oktober afholdtes endvidere en Sæd- og Frøudstilling i Odense.

Af de lokale Landboforeningers Virksomhed tillader Pladsen os ikke at fremdrage meget, skjøndt denne for enkeltes Vekommende er ret betydelig: Maribo Amts økonomiske Selskab og Frederiksborg Amts Landboforening afholdt som sædvanlig Dyrskuer, der stærkt tiltrak sig Opmærksomheden, det første Skue ved sit Kvæg, det sidste ved sine Heste, ligesom ogsaa Aalborg Amts Centralskue drog en stor Mængde Mennesker til sig. I Kjøbenhavns Amts Landboforening har der for første Gang været foretaget en Bedømmelse og Præmiering af hele Kvæghold; og da denne Foranstaltning i og for sig er saa principrigtig, at den overalt i Udlandet har fundet udelt Tilslutning, og da dette første Forsøg her i Landet er blevet gennemført med stor Omhu og Dygtighed af det nedsatte Udvalg, saa tør man vente, at Forsøget baade vil finde Efterligning andetsteds og efterhaanden udvides til ogsaa at omfatte andre Dele af en Gaards Bedrift eller den hele.

De samvirkende Dyrlægeforeninger holdt d. 17de Juli Møde i Aarhus og vedtoges en Række Indstillinger til Regjeringen om Undervisningen ved Landbohøjskolen, om

en praktisk Dyrlæges Indtræden i det veterinære Sundhedsraad, om Kvaksalvervæsenet, om Ansættelse af Amtsdyrlæger, om Pølsefabrikationen og Straf for Salg af usundt Kjød osv.

Foruden de i det Foregaaende nævnte Udstillinger i Aarets Løb skal nævnes den store Frøudstilling med dertil knyttet Frøkongres, som fandt Sted i Sundsvall i Juli og August, og hvori Foreningen for Kulturplanternes Forbedring deltog med en Samling samt ved at sende tvende Delegerede, ligesom ogsaa det kgl. Landhusholdningsselskab var repræsenteret ved Kongressen. — I Stavanger afholdtes i September et stort almindelig norsk Landbrugsmøde med dertil knyttede Udstillinger. — Forberedelserne til den 15de danske almindelige Landmandsforsamling, der i 1883 skal afholdes i Aalborg, ere paabegyndte med det d. 14de og 15de Juni paa Landbohøjskolen afholdte Delegeretmøde, hvorom Beretning er meddelt i forrige Bind.

Under de nuværende sørgelige indre politiske Stridigheder, da alt Lovgivningsarbejde hviler eller rettere er goldt og frugtesløst, maa ogsaa vort Landbrug give Afkald paa at se sine Ønsker iklædte Lovens frugtbare Skikkelse. Saavel af Regjeringen som af Rigsdagen er der indbragt en Del Forslag til Landbolove, men der er kun ringe Udsigt til, at de skulle blive til Virkelighed. Det af Regjeringen d. 16de Marts 1881 udstedte Forbud mod Indførelsen af Kvæg fra Sverrig er efter 21 Maaneders Forløb og efter en Mængde Udtalelser for og imod endelig blevet hævet d. 11te Decbr. 1882, imod at Kvæget ved Ankomsten hertil inden 24 Timer skal underkastes et Syn af Veterinærpolitiet, der da kan meddele Tilladelse til dets videre Forsendelse.

Den periodiske landøkonomiske Presse har haft en meget stærk Tilvæxt i de senere Aar, og medens der for faa Aar siden kun bestod to Landbrugs-Ugeblade, nemlig »Ugeskrift for Landmænd« og »Landmandsbladet« vil deres Tal nu omtrent være en halv Snes foruden de

Landbrugstidender, der ere knyttede til flere af vore Dagblade. At der i flere af Ugebladene arbejdes flittig, alvorlig og dygtig, er ubestrideligt, og at der i saadanne derved ydes et nyttigt Arbejde, skal villig indrømmes, men naar man alligevel seer, at de fleste af dem af og til maa ty til Gjengivelse af andre Landbrugsbladets Artikler, saa tyder dette paa, at Opgaven, man har sat sig, er større end Kræfterne, der medbringes, og at man derfor vist havde gjort rettest i at samle disse. Der synes endog at være en vis Tilbøjelighed hos nogle Landboforeninger til selv at udgive eget Ugeskrift; magtes dette i Virkeligheden, og Stoffet altsaa kan afpasses efter selve Egnens Behov, maa det erkjendes at være en nyttig Foranstaltning, men hvis saadanne Lokalblade ville hente en væsentlig Del af deres Stof fra, hvad der kommer frem i andre Landbrugsblade, maa der nødvendigvis protesteres derimod, thi naar man bliver Konkurrent til en bestaaende Virksomhed, er det selvfølgelig uberettiget at profitere af dennes Arbejde og Ejendom.

Arbejderforholdene frembyde i det Hele taget ingen Vanskeligheder af alvorlig Art i Øjeblikket, men alligevel kunne de ikke siges at være fuldt tilfredsstillende. Vel har der i Regelen været Kræfter nok, selv i den travle Tid, og til forholdsvis moderat Pris, thi vore Lønninger her i Landet kunne ingenlunde kaldes høje i Forhold til Prisen paa Livsfornødenhederne; ligesaa have ogsaa Alle, der ønske at arbejde, kunnet erholde saadant; men derimod synes Upaalideligheden og Drikfældigheden, i alt Fald i flere Egne, at være i kjendelig Tiltagen, og Klagerne over, at Tyendeloven begunstiger det uvederhæftige og troløse Tyende paa Husbondens Bekostning, samt over den store Masse Landhøkeres fordærvelige Indflydelse skildres i flere af de modtagne Beretninger. — For hvert Aar bliver det vanskeligere at skaffe de nødvendige Mejeripiger, og kan der end endnu rekruteres fra Sverrig, synes dog en gennemgribende Reform, ved hvilken Mejeripigernes Stilling søges løftet op af det Uføre, hvori den som oftest

er sunken, at være paatrængende nødvendig. — En Understøttelsesforening for trængende jyske Husmænd, Fæstere, Indsiddere og deres Efterladte er paa Forslag af Husmand Augustinus Christiansen fra Skovsende Mark ved Sønder Omme bleven dannet og Lovene vedtagne paa et Møde i Silkeborg d. 18de Juli. Den Samvirken, der her tilstræbes, maa hilses med Glæde; ethvert Middel, der kan bidrage til Dannelsen af en kraftig og selvstændig Husmandsstand, er priseligt, thi en saadan Stand er allerede og vil end mere i Fremtiden blive den solide Støtte blandt vore Landarbejdere og den paalidelige Kraft ved Udførelsen af vore Landbrugsarbejder, — ja, paa en Maade Vilkaaret for, at vort Landbrug kan modtage den Udvikling, som Fremtiden iøvrigt vil tilraade og anbefale.

J. C. la Cour.
